

01

**INNO
VATIE**

02

LAB

03

ZW

Innovatielab Zuidwest

Het Innovatielab Zuidwest is een initiatief van Staedion. Het is bedoeld als aanjager voor de integrale samenwerking in Den Haag Zuidwest (ZW) en voor het vertalen van maatschappelijke thema's naar ruimtelijke kansen. Door het inzetten van ontwerpkracht in co-creatie met bewoners en professionals werken we in het Innovatielab aan innovatieve oplossingen voor de opgaves in ZW. We zien de inspiratiesessies van het Innovatielab als mogelijkheid om versneld en in gezamenlijkheid de antwoorden op de complexe problematiek in Zuidwest te vinden, te verbeelden en natuurlijk ook te realiseren.

Laten aansluiten van stakeholders/ partners

Het Innovatielab is een 'network-based' organisatie. We bouwen gezamenlijk een netwerk om de ruimtelijke en maatschappelijke opgaven binnen de herstructurering in ZW nog beter met elkaar te verbinden. Dit netwerk bestaat uit bestuurders, bewoners, designers, ondernemers, werknemers van verschillende organisaties en instanties, wetenschappers, etc. die kunnen deelnemen en/

of meewerken aan de inspiratiesessies of mee te werken aan challenges. Staedion heeft de eerste stap genomen en nodigt andere partijen aan te sluiten zodat er integrale samenwerking en gedeeld belang rondom het Innovatielab ontstaat. Het Innovatielab is dus steeds op zoek naar partners die willen instappen. Dat kan onder andere door een inspiratieavond of challenge rondom een maatschappelijk thema te 'adopteren'.

De methode van het Innovatielab is op verzoek van Staedion ontwikkeld door Bureau ZWIRT Carolien Ligtenberg en Rutger Oolbekkink. Met een flexibel team van professionals programmeert het Innovatielab inspiratiebijeenkomsten. Hier wordt een maatschappelijk thema in de breedte verkend, met referentie voorbeelden verrijkt en voorzien van oplossingsrichtingen. De mogelijkheden en kansen van zo'n oplossingsrichting worden door middel van ontwerpend onderzoek met multidisciplinaire ontwerpteams uitgediept. De uitkomsten van een dergelijke challenge leveren concrete ideeën op voor de gebiedstransformatie van De Haag Zuidwest.

06

BIJEEN

07

KOMST

Eerste bijeenkomst Innovatielab

Bewoners en professionals schetsen toekomstbeeld voor Wonen & Zorg in Den Haag Zuidwest

Tijdens een inspiratiebijeenkomst over het thema 'Wonen & Zorg' op 23 mei gingen bewoners uit Den Haag Zuidwest in gesprek met sociale ondernemers, zorginstellingen, projectontwikkelaars, woningcorporaties, de gemeente en ontwerpers. Rond het thema werd kennis en ervaring uitgewisseld, inspiratie opgedaan en nieuwe inzichten uit binnen- en buitenland gedeeld. Deze opbrengsten leveren een bijdrage aan de gebiedsontwikkeling voor Den Haag Zuidwest. Deze eerste succesvolle inspiratiesessie werd georganiseerd door Innovatielab Zuidwest met medewerking van Atelier Rijksbouwmeester, Middin en gemeente Den Haag.

Wonen & Zorg

Tijdens de bijeenkomst werd gekeken vanuit de bril van ouderen. Nederland vergrijst en dit geldt ook voor Den Haag. In 2040 is een kwart van de Haagse bevolking 65 jaar of ouder, in 2022 was dit nog 15%. De gemiddelde leeftijd van huurders van Staedion is 54 jaar en dit neemt toe. Ouderen worden gestimuleerd om langer in hun vertrouwde omgeving zelfstandig oud worden. Dit is niet alleen een uitdaging voor de gemeente,

zorg- en welzijnsinstellingen, mantelzorgers en zorgverzekeraars, maar ook voor de ouderen zelf en voor woningcorporaties. Dit vraagt niet alleen om het ontwikkelen van toegankelijke, veilige en passende woningen, maar ook om veerkrachtige wijken waarin mensen zich thuis voelen. Onbezorgd oud worden met kwaliteit van leven is een opgave van iedereen.

Inspiratie en nieuwe inzichten

Verschillende toonaangevende ontwerpers lieten tijdens de bijeenkomst voorbeelden zien van nieuwe vormen van Wonen & Zorg. Zoals hoe social design de relatie tussen mensen, culturen en generaties versterkt. Er was veel aandacht voor het vormgeven van woningen en woonomgevingen met oog voor gezondheid en zorgzaamheid. De aanwezigen gingen met elkaar in gesprek over wat zij hiervan kunnen leren en toepassen in Den Haag Zuidwest.

Vervolgacties

Er werden ook concrete vervolgacties bedacht. Verschillende deelnemers zien kansen voor de inrichting van binnentuinen en het creëren van routes door de

08
INNOVATIE

09
LAB

10
ZW

Kykgroen => g
- KLEIN BEHOEVEN
-> BINNENWIJEN-STRATEGIE ALB
- EIGENAARSCHAP
-> TOEDANKELIJKHEID
- ROOLSTIEL-PROEF
- VRIJ PLAATS
- ONTMOETINGSRUIMTES
- AAN PORTIER-ETAGEPLAATS
- TOBIËLE ONTMOETINGEN

wijken. Een manier om de vele grote groene buitenruimtes te laten bijdragen aan meer ontmoeting, beweging en gezondheid en biodiversiteit. En een uitgelezen kans om zowel ontwerp, inrichting als beheer samen met bewoners vorm te geven. Andere ideeën die geopperd werden: het verbeteren van de toegankelijkheid van woningen en woonomgeving voor oudere en gehandicapte bewoners, en het creëren van ontmoetingen tussen bewoners binnen het wooncomplex.

Woonzorgchallenge

Tijdens de inspiratiesessie werd de Woonzorgchallenge aangekondigd. Dit is een initiatief van het College van Rijksadviseurs en houdt in dat er samen met bewoners, ontwerpers, zorgverleners en woningcorporaties een woonzorgconcept wordt ontwikkeld

dat beter aansluit bij de wensen en behoeften van bewoners en bijdraagt aan een buurt waar mensen naar elkaar omzien. Staedion heeft deze handschoen opgepakt samen met Middin en gemeente Den Haag. Het woningcomplex aan de Beresteinlaan in Den Haag Zuidwest wordt de pilotlocatie.

Positieve reacties

Ontwerpers en andere experts gaven aan te zoeken naar (nieuwe) manieren voor het betrekken van bewoners, zowel bij de ontwikkeling als bij het beheer van activiteiten voor het gebouw (flat) en de woonomgeving. Wil Hartgrink, namens de bewonerscommissie van wooncomplex Beresteinlaan: "Als bewonerscommissie zijn we enthousiast over het betrekken van bewoners door experts bij het ontwikkelen van nieuwe vormen van wonen en zorg, omdat er zoveel mensen eenzaam zijn. Ik vind dat erg. Het lijkt me heel leuk om mee te denken over de behoeftes van bewoners voor een flat of straat. Zoals meer groen in de straat, voor de deur en in de galerijen. Ik zou graag zien dat we mensen meer bij elkaar brengen en elkaar vaker ontmoeten. Zodat ze samen koffie kunnen drinken, soep met elkaar maken, of bijvoorbeeld een potje bingo spelen."

11
VOOR

12
BEELD

13
EN

Internationale voorbeelden

Carolien Ligtenberg van het Innovatielab Zuidwest gaf een bloemlezing uit de diverse concepten rondom wonen en zorg in diverse stadia van realisatie, in binnen- en buitenland en op verschillende schaalniveaus ter inspiratie voor de avond.

Een belangrijk criterium voor de keuze van deze projecten is de hoge ruimtelijke kwaliteit ervan. Het Innovatielab staat voor de inzet van ontwerpkraft bij maatschappelijke thema's. Nog veel te vaak wordt er bezuinigd op kwaliteit in woonzorgconcepten. Deze voorbeelden tonen aan wat de toegevoegde waarde ervan is:

1. het woon- en zorgproject [De Korenbloem](#) in Kortrijk (België), winnaar van de prestigieuze New European Bauhaus prize in de categorie "Prioriteit geven aan de plaatsen en mensen die het meest nodig hebben";
2. collectief woongebouw [The Commons](#) in Brunswick Australië, ontworpen door Breathe Architecture;
3. [Vindmøllebakken Housing](#) van Helen & Hard archi-

tecten, gebouwd in Stavanger met onder meer 40 co-living units;

4. [Michi-Noeki](#) in de Oosterparkwijk in Groningen. De Michi-Noeki is een halteplaats waar bewoners even kunnen uitrusten of naar het toilet kunnen, een kopje koffie drinken en even kijken wat er in de wijk te doen is. Dit creëert ontmoeting en verbinding. De Michi-Noeki werd ontwikkeld naar aanleiding van de prijsvraag WHO CARES in 2017. De Oosterparkwijk in Groningen heeft als eerste in Nederland een Michi-Noeki;
5. de [Abattoir Foodmet](#), een overdekte markt in Brussel (België) die het voedsel heeft teruggebracht naar een multiculturele wijk.

14

REFERENTIE

15

PROJEKTEN

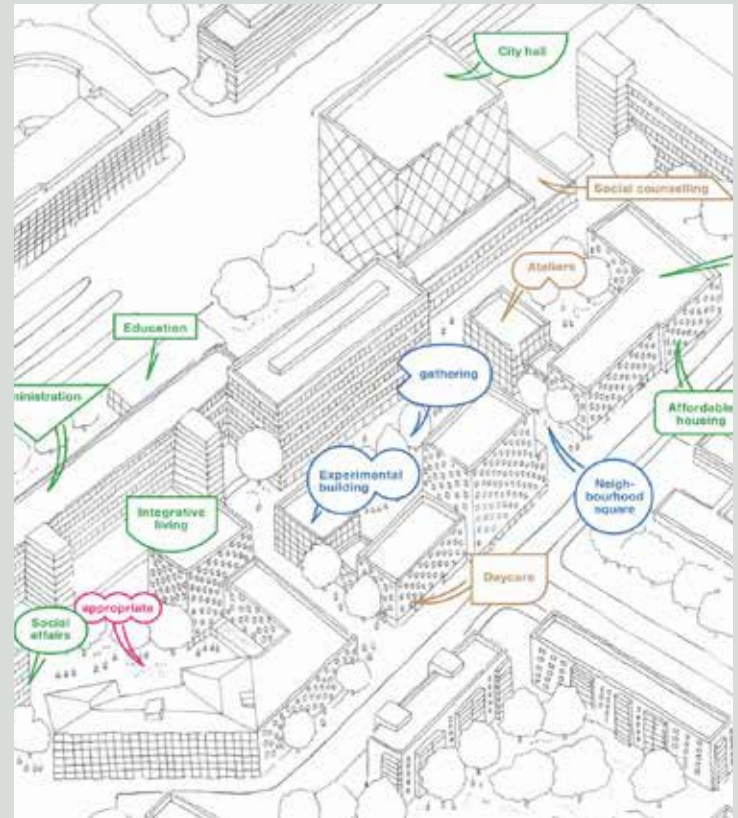
Haus der Statistik

Cocreatie en co-eigenaarschap van gebruikers
Door Initiative Haus der Statistik

Ontwerper Ruben Abels van Design Arbeit beheert met zijn productiehuis Toon een plint van Staedion in Ruimzicht. Daarbij worden de voormalige winkelunits aan Het Zicht herontwikkeld tot een breed palet met sociale en culturele initiatieven.

Ruben deed ervaring op in Berlijn met de coöperatie 'Zusammenkunft Berlin' en herontwikkelde een leegstaand gebouw van 50.000 m² tot een nieuwe ontmoetingsplaats rondom onderwijs, kunst en maakindustrie. Dit initiatief is 'next level' over de rol van bewoners. Hier gaat het niet om participatie of co-creatie, maar om co-eigenaarschap door bewoners.

Haus der Statistik heeft 10 jaar leeggestaan in het midden van Berlijn. Dankzij het werk van Initiative Haus der Statistik, een groep toegewijde kunstenaars, architecten, cultuurmakers en politici, is het oorspronkelijke plan om het gebouw aan investeerders te verkopen en te slopen tegengehouden. Haus der Statistik is een pilot project dat gezamenlijk en in samenwerking wordt ontwikkeld. Het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van stad-

en cultuurmakers om een ruimte te creëren voor kunst, sociale vraagstukken, onderwijs en betaalbare woningen op 65.000 vierkante meter in het centrum van Berlijn.

16

REFERENTIE

17

PROJECTEN

Social design

Meerdere projecten

Door Tabo Goudswaard

De Mantelzorgsimulator

De samenleving vergrijsd en de overheid wil dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig thuis blijven wonen; we moeten meer voor onszelf en voor elkaar zorgen. Maar hoe bereiden we Nederland voor op mantelzorg? Hoe maken we ons een voorstelling van die mogelijke (zorg)toekomst? Hoe kunnen en willen wij, als maatschappij, dan leven met onze ouderen en als ouderen? Nederland voorbereiden op mantelzorg is een project van MUZUS. De Mantelzorgsimulator ontwikkelden zij samen met De Kwekerij.

Hierin kun je op speelse, maar ook confronterende en persoonlijke wijze ervaren wat mantelzorg kan betekenen. In een vredig wit huisje zorgt iemand voor jou. Via een koptelefoon hoor je haar gedachten. Haar liefdevolle aandacht, maar ook haar bezorgdheid en de belasting die ze ervaart. Zo ervaar je in slechts drie minuten wat het geven en ontvangen van mantelzorg kan betekenen. Een confronterende beleving, zodat je aangezet wordt tot reflectie. In een persoonlijk nagesprek met de ontwerpers ontdek je hoe je wilt dat jouw toekomst eruitziet en welke stappen je daarvoor vandaag al kunt nemen.

De Sociale Sportschool

Sjaak Langenberg en Rosé de Beer zagen een kans. De Sociale Sportschool combineert een serieuze work-out met een sociale component: sporters nemen ouderen in een rolstoel of met rollator mee op bootcamp. Twee werelden komen samen in één activiteit. Deze is zowel aantrekkelijk voor de sporters als voor de ouderen. De bootcamps hebben een surreëel karakter: rolstoelen worden als fitnessapparaten gebruikt. De oefeningen zijn voor de sporters fysiek uitdagend. Ze worden aangemoedigd en ondersteund door de ouderen die gelijktijdig hun eigen lichte oefeningen doen.

18

REFERENTIE

19

PROJECTEN

Sunny Selwerd - Groningen

Wijkvernieuwing gericht op gezondheid en participatie

Sunny Selwerd is is een samenwerking van bewoners, instellingen, instanties en ondernemingen.

Selwerd is een naoorlogse wijk in Groningen met grote uitdagingen op het gebied van gezondheid en welzijn. Veel bewoners leven in armoede en/of hebben stress en gezondheidsproblemen. Voor en door bewoners is het wijkplan 'Sunny Selwerd' gemaakt. Sunny Selwerd is de paraplu waaronder veel verschillende partijen samenwerken aan het verbeteren van de wijk.

Alles wat wordt gedaan in Selwerd draagt bij aan de gezondheid en het welbevinden van de bewoners. In Selwerd is daartoe een Wijkbedrijf opgericht. Achterliggend idee was gemeentelijke geldstromen zo te organiseren dat het gevoel van welbevinden van de zesduizend wijkbewoners erop vooruit zou gaan, ze er zelf mee aan de slag kunnen en er tegelijkertijd besparingen konden worden gerealiseerd. Het wijkbedrijf heeft een eigen klusdienst, met wijkbewoners in loondienst. Hun inkomsten worden gegenereerd uit projecten voor zowel de corporaties als de particulieren. Een ander initiatief was de nul-op-de-meter-renovatie van een flat. Er is ook een buurtrestaurant, dat wordt gerund door koks uit de wijk zelf.

Kersentuin - Utrecht

CPO klimaatadaptief en gezond: eigen groen-onderhoud in strokenbouw

Bewonerscollectief ism. woningcorporatie Portaal

Het is wetenschappelijk bewezen dat meer natuurbeleving zorgt voor minder gezondheidsproblemen. Vanuit die gedachte ontwikkelde CPO Kersentuin een duurzame en klimaatadaptieve wijk in Leidsche Rijn. Alles hebben bewoners van de Kersentuin zelf gedaan. Het ontwerp van de wijk, de onderhandelingen met de gemeente, het aansturen van de architect en de aannemer, de zoektocht naar leveranciers van duurzame materialen én de samenwerking met de woningbouwcorporatie. De totstandkoming van de Kersentuin was een proces van zeven jaar. In 2003 verhuisden de bewoners naar hun 94 woningen (28 sociale-huurwoningen en 66 koopwoningen). Het groenonderhoud wordt vrijwel volledig verzorgd door bewoners.

20

REFER ENTIE

21

PROJEC TEN

Maricken II: 'Huiskamer' met zitplekken, Moestuin,

Groen, Hout

Door Juli Ontwerp

Hoe je woont bepaalt 15% van je geluk. En staat daarmee precies op hetzelfde niveau als fysieke en mentale gezondheid. Bijna 75% van de mensen die blij zijn met hun huis zijn over het algemeen ook gelukkig.

Vastgoed kan een veel grotere rol spelen bij maatschappelijke problemen als eenzaamheid, hoge zorgkosten, diversiteit, inclusiviteit en goede verdichting dan het nu doet.

Mensen die gelukkig zijn, zijn

- gezonder, hebben lagere ziektekosten, leven langer.
- zorgen beter voor elkaar, hun huis, burens en stad.
- Ze werken effectiever en zijn productiever.
- Ze leren beter en hebben zelfs een hoger IQ.
- En op gebouwniveau: minder verloop, beter betalingsgedrag, minder onderhoud, lagere beheerskosten, lagere afschrijvingskosten, etcetera.

Als geluk en wonen zo met elkaar verbonden zijn, moeten we niet alleen vanuit functionele eisen kijken naar hoe we bouwen, maar ook hoe het bij kan dragen aan ons geluk en hoe we dat kunnen optimaliseren.

Juli Ontwerp kijkt daarom vanuit drie perspectieven naar hoe we woningen ontwerpen, bouwen en buurten ontwikkelen: verbondenheid, gezondheid en invloed.

VERBINDING creëren tussen de bewoners door te zorgen voor collectiviteit en ontmoeting.

INVLOED geven aan alle stakeholders, incl. bewoners. Invloed geven aan bewoners door rol in het beheer van een gebouw of gebied. Bijvoorbeeld door een bewonerscoöperatie.

GEZONDHEID stimuleren. De gebruiker staat centraal. Dat draagt bij aan geluk van bewoners. En zorgt zowel voor maatschappelijke waarde als vastgoedwaarde.

22

WOON

23

ZORG

Woonzorgchallenge in Zuidwest van start: samen werken aan nieuwe vormen van wonen en zorg met bewoners, Staedion, Middin en de gemeente onder leiding van Atelier Rijksbouwmeester

Samen met bewoners uit Den Haag Zuidwest en zorgorganisatie Middin gaven Rijksbouwmeester Francesco Veenstra, Gijsbert van Herk (Staedion) en Korrie Louwes (gemeente Den Haag) op 23 mei de aftrap voor de Woonzorgchallenge. Met de woonzorgchallenge wordt een nieuw instrument ontwikkeld om locaties zowel sociaal als ruimtelijk te ontwikkelen. Hiermee helpt het College van Rijksadviseurs - ondersteund door de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) - bij het realiseren van nieuwe vormen van wonen en zorg. De Woonzorgchallenge wordt ontwikkeld op een pilotlocatie in Den Haag Zuidwest en die is aangereikt door woningcorporatie Staedion.

Co-creatie met bewoners

Nederland vergrijst. De vraag naar zorg groeit en het aantal mensen dat die zorg kan leveren neemt af. Dat vraagt om het ontwikkelen van veerkrachtige wijken

en toegankelijke woningen en buurten waarin mensen zich thuis en verbonden voelen, en naar elkaar omzien. In de Woonzorgchallenge werken bewoners samen met multidisciplinaire teams van ontwerpers, sociaal ondernemers en zorgprofessionals. In co-creatie komen zij in een paar overzichtelijke stappen tot de meest passende invulling van een locatie, inclusief een woonzorgconcept.

Gezamenlijke opgave

Staedion wil toegankelijke, veilige en passende woningen aanbieden aan ouderen. Hierbij wordt het steeds belangrijker om het gat tussen langer thuiswonen en wonen in een instelling op te kunnen vullen. Gijsbert van Herk: "Met de Woonzorgchallenge bouwen we in co-creatie met de bewoners van het complex en samen met buurtbewoners aan vernieuwende woonzorgconcepten. Daarnaast is het belangrijk de drempel te verlagen om mee te doen en ons niet laten

belemmeren door 'van wie is wonen en zorg?' Zodat het door meerdere partijen wordt omarmd, want het is een gezamenlijke opgave: voor de zorginstelling, gemeente, woningcorporatie en andere maatschappelijke partners."

Kansen voor Den Haag Zuidwest

Korrie Louwes: "Het is prachtig om te zien dat hier in Zuidwest verschillende partijen samen de handschoen oppakken om op innovatieve manieren wonen en zorg bij elkaar te brengen, specifiek nu voor ouderen. Dat heeft de toekomst en biedt volop kansen. Voor de ouderen zelf, voor de arbeidsmarkt en voor Zuidwest; de gemeente ondersteunt dit dan ook van harte."

Pilotlocatie Beresteinlaan, Den Haag Zuidwest

De pilotlocatie voor de Woonzorgchallenge is het complex aan de Beresteinlaan 629-635 in Den Haag Zuidwest. Dit complex bestaat uit 74 driekamerappartementen voor senioren en in de plint een woonlocatie van zorgorganisatie Middin. Zowel de bewonerscommissie als Middin zijn erg enthousiast over de Woonzorgchallenge. Barbara Schildkamp (Middin): "Het is een unieke kans om met elkaar te werken aan een complex dat klaar is voor de toekomst. En dat gaat niet alleen over toegankelijkheid en duurzaamheid, maar ook over hoe je met elkaar samen leeft en de zorg organiseert".

24

BIJEEEN

25

KOMST

Bijeenkomst 2

De eerste inspiratiebijeenkomst van het Innovatielab Zuidwest over Wonen en Zorg was een succes. De avond leverde een aantal goede ideeën op.

Om deze positieve energie vast te houden organiseerde het Innovatielab daarom op 26 juni een werksessie om deze eerste ideeën uit te werken tot een challenge die op één of meerdere plekken in Den Haag Zuidwest uitgezet kan worden.

Challenge

Speerpunt van het Innovatielab ZW is het koppelen van maatschappelijke vraagstukken aan ruimtelijke kansen. We hanteren daarbij het principe van co-creatie, waarbij we uiteenlopende partijen betrekken. Om een vraagstuk en de ruimtelijke kansen uit te diepen gebruiken we de methode van een challenge. Tijdens deze challenge formuleren we een uitvraag en betrekken we diverse relevante partijen, zoals bewoners, ontwerpers, experts en ondernemers en kunstenaars.

Contouren schetsen van een challenge

Corporaties, gemeente Den Haag, sociale ondernemers, ruimtelijk ontwerpers en onderzoekers gingen onder

leiding van Carolien Ligtenberg en Rutger Oolbekkink met elkaar in gesprek. Zij brainstormden over de vraag hoe de buitenruimte rondom de woningen kan bijdragen aan een gezonde, sociale en gelukkige leefomgeving. En hoe deze plekken plaats kunnen bieden aan een netwerk van ontmoetingsruimtes van en voor de bewoners. En welke vormen van informeel of formeel beheer dit vraagt.

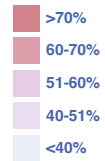
De brainstorm was gericht op het formuleren van een challenge. De eerste contouren voor een challenge liggen er. Een mooie kans voor een integrale samenwerking waarin alle belangen – ook die van huidige en toekomstige bewoners – worden meegenomen.

Inspiratie en ontmoeting

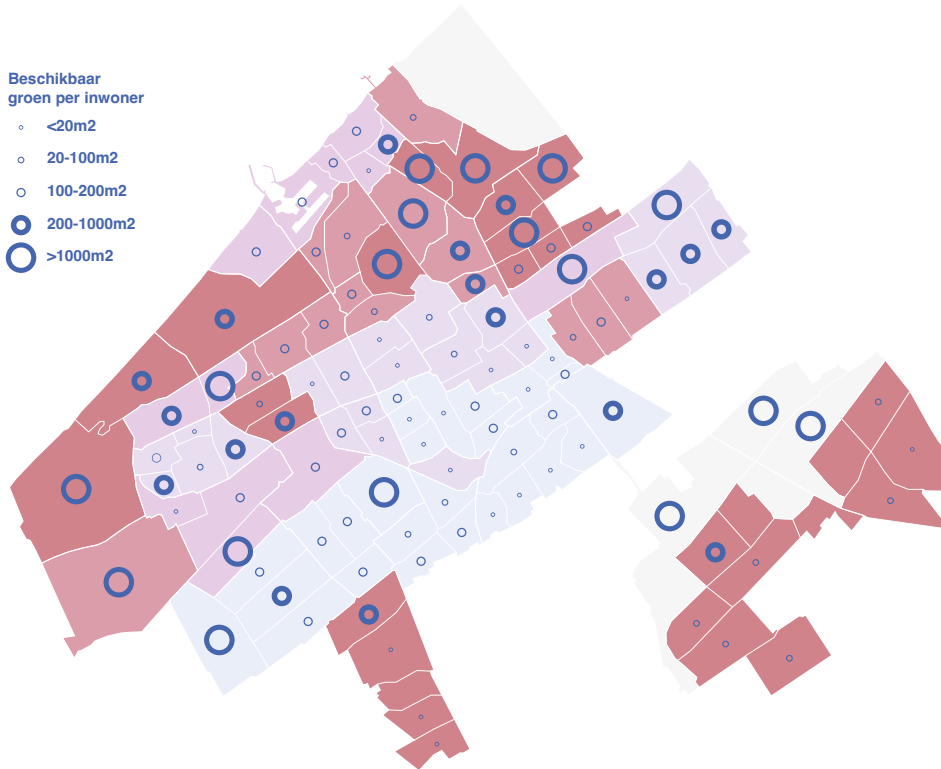
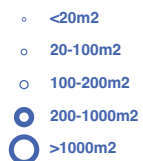
De werksessie met zo'n 25 deelnemers begon met een aantal korte presentaties van Violette Schonberger, Irene Edzes en studenten van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten. Na afloop was er volop ruimte elkaar te spreken onder het genot van heerlijk eten van de Participatiekeuken.

Welvaart en beschikbaar groen per inwoner

Percentage hoge inkomens per buurt

Beschikbaar groen per inwoner

Gezondheid in de wijk

Onderzoek

Door Falsework

Gezondheid is een van de belangrijkste maatschappelijke thema's van de aankomende decennia. Met de toenemende vergrijzing, het steeds kleiner worden van de beroepsbevolking en de steeds hogere eisen aan onze kwaliteit van leven, zullen de zorgkosten de komende jaren alleen maar stijgen en de zorgvragen alleen maar toenemen. Gezondheid is niet alleen een kwestie van zorg en genezing, maar ook van preventie: het voorkomen van de noodzaak tot zorg. Daarin speelt het ruimtelijk domein een essentiële rol. Een gezonde leefomgeving, met voldoende groen, water, ontmoetingsplekken en passende woonvormen, draagt sterk bij aan een (mentaal) gezondere samenleving. In het ontwerp van de (groene buiten-)ruimte komen veel vraagstukken samen: zorgvuldig, integraal ontworpen (publieke) ruimte kan tegelijkertijd sociale vraagstukken, klimaatvraagstukken en de mobiliteitstransitie faciliteren. Maar dat gaat niet vanzelf, daarvoor is krachtig ontwerp nodig en durf om huidige systemen te bevragen en opgaven te koppelen. Gezondheidsthema's en stedelijke vergroening zijn geen zaken van de korte termijn: ze vergen een lange adem en (financierings-)modellen die daarop kunnen inspelen. Archi-

tectuur en stedenbouw zijn geduldige disciplines, die van nature gaan over die lange termijn. Met het stellen van de juiste vragen, zal ruimtelijk ontwerp op door-slaggevende, vernieuwende en toekomstbestendige wijze kunnen leiden tot verbeterde gezondheid voor de gehele samenleving.

De Groene Connectie

Groen wijkroute door Stichting De Groen Connectie

Stichting De Groene Connectie heeft een 'groen lint' door Delfshaven in kaart gebracht. Dit lint verbindt bestaande groene initiatieven. Het is, naast een mooie wandeling van 8 kilometer door Rotterdam West, ook een middel om lokale zorg- en welzijnsinstellingen te koppelen aan de groene initiatieven in eigen buurt: de groene connectie.

De kaart van de groene connectie is een uitnodiging om de groene route te beleven en om meer bekendheid te geven aan 'slimme combinaties in zorg en groen'!

De Groene Connectie kent een wisselende programmering per seizoen met verschillende activiteiten: zomerwandelingen, kindermiddagen, tuiniermiddagen en meer.

28

REFERENTIE

29

PROJECTEN

Michi-Noeki

Kleinschalige buurtvoorziening Door Vollmer + Partners

De Michi-Noeki biedt een vertrouwde stek die maakt dat je met een fijn gevoel van huis gaat. Een ongedwongen rustplek met toilet, waar je wat kunt buurten of een pakketje ophalen. In veel buurten wordt zoiets erg gemist en niet alleen door ouderen. In de laagdrempeligheid en praktische invulling schuilt de kracht van de Michi-Noeki, die de zelfredzaamheid van mensen op een bescheiden, maar fundamentele manier ondersteunt. Iedereen is welkom, er is altijd wel iemand om hallo tegen te zeggen, en als het daarbij blijft is het ook prima. Bemensing wordt gedaan door vrijwilligers uit de buurt in combinatie met een professionele kwartiermaker en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.

Loopafstand

Vier Michi-Noeki's op een loopafstand van 300 tot 400 meter helpen de wijk kleiner maken, ook voor hen die moeilijk hun huis verlaten. Met de inbreng van bewoners zijn de plekken zorgvuldig bepaald en ingebed in het bestaande stedelijke en sociale weefsel: op plekken waar reuring is, voorzieningen zijn en de synergie met bestaande zorg- en hulpverlening het grootste is. De publieke ruimte rond de Michi-Noeki's

maakt deel uit van de ontwerpogave. Zo wordt een kwaliteitsimpuls gegeven aan het openbaar gebied.

Zilverdraad

Een netwerk van vanzelfsprekende routes die vrij zijn van obstakels, goed verlicht en herkenbaar, met duidelijke oriëntatiepunten en markeringstegels; dat verstaan wij onder Zilverdraad. Aan de routes worden hogere eisen gesteld wat betreft beheer en onderhoud. De Zilverdraad zal een vaste, ingesleten route bieden. Dat geeft houvast voor mensen die zich moeilijk kunnen oriënteren. Door ingrepen op maat hoeft niet de hele buurt op de schop.

KABK studenten

De Master Interior Architecture (INSIDE) aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag (KABK) is een tweejarige opleiding met een interdisciplinaire benadering op het gebied van interieurarchitectuur. Ons motto is 'leren door te doen': door middel van onderzoek en het leren beheersen van ontwerpprocessen, leer je denken vanuit de circulaire economie. Door je bewust te zijn van sociale, economische en technologische veranderingen en je te verbinden met de samenleving, word je een ondernemende interieurarchitect die zich bewust is van de impact van goed ontwerp op de directe omgeving.

Opdracht Moerwijk - Den Haag Zuidwest

Voor de opdracht richten de studenten zich op een locatie in Den Haag Zuidwest, een naoorlogse wijk waar veel wijzigingen in de maak zijn. De afdeling Placemaking van de gemeente Den Haag heeft ons geholpen met het vinden van een werkruimte in ZuidWest en begeleidt ons project in samenwerking met woningcorporaties. De KABK Studenten gebruiken verschillende onderzoekstools om kennis op te bouwen over de buurt en relaties met de buurt aan te gaan. Hieruit

filterden ze relevante uitdagingen voor het INSIDE-onderzoeksgebied. Over 'de relatie' die mensen, als gebruikers, hebben met hun directe leefomgeving. Op basis van deze uitdagingen hebben de deelnemende studenten een reeks ruimtelijke ontwerpvoorstellen gedaan. Waarbij (tijdelijke) ingrepen in de openbare ruimte de ontmoetingen van bewoners en het vormen van een gemeenschap bevorderen.

BIJEEN

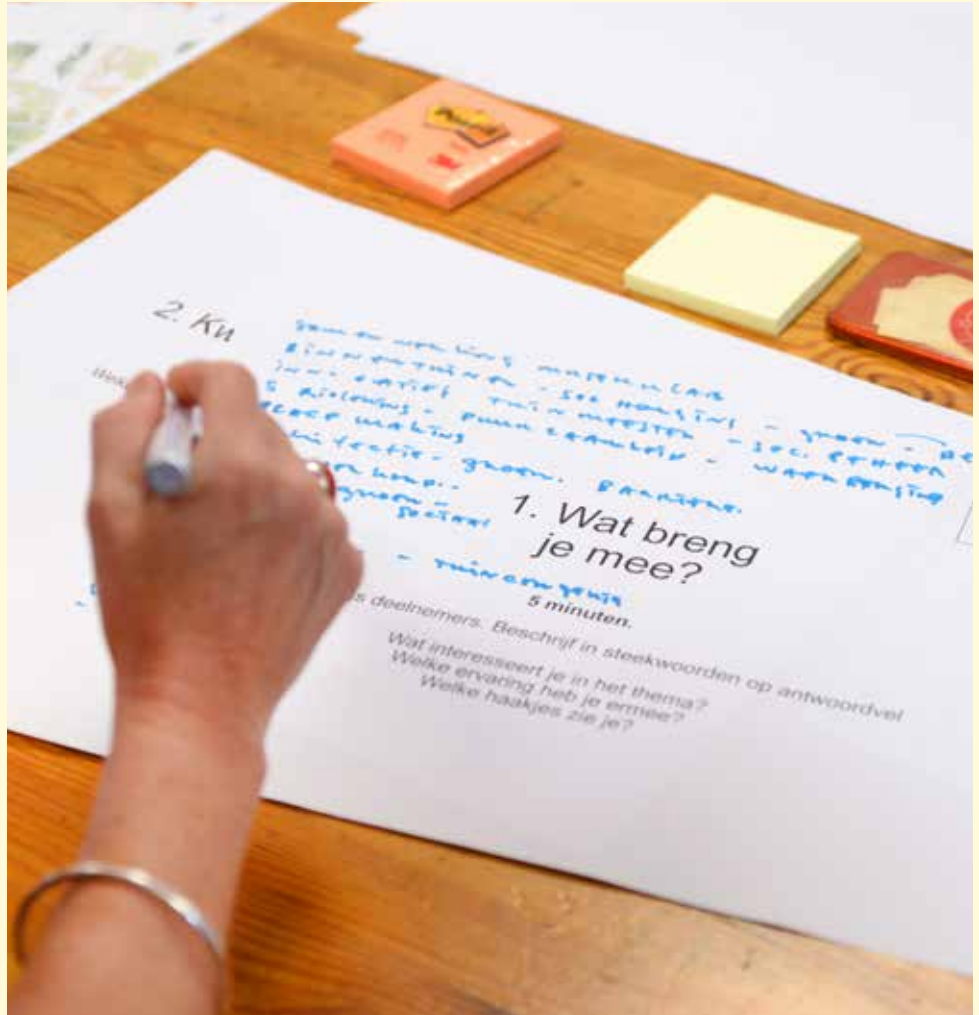
KOMST

BIJEEN

KOMST

Conclusie en uitkomsten bijeenkomst 2

Innovatielab Zuidwest bundelt krachten van professionals: groene buitenruimte als kans voor...

Het groen in Zuidwest als kans

In Den Haag Zuidwest vind je veel groene binnentuinen en is de openbare ruimte groen en ruim ingericht. Desondanks blijkt uit onderzoek dat bewoners in Den Haag Zuidwest zowel lichamelijk als mentaal minder gezond zijn dan de gemiddelde Hagenees. Het vele groen in Den Haag Zuidwest werd daarom tijdens de eerste inspiratiesessie van het Innovatielab ZW benoemd als kans.

Opzet reeks challenges n.a.v. de eerste twee bijeenkomsten

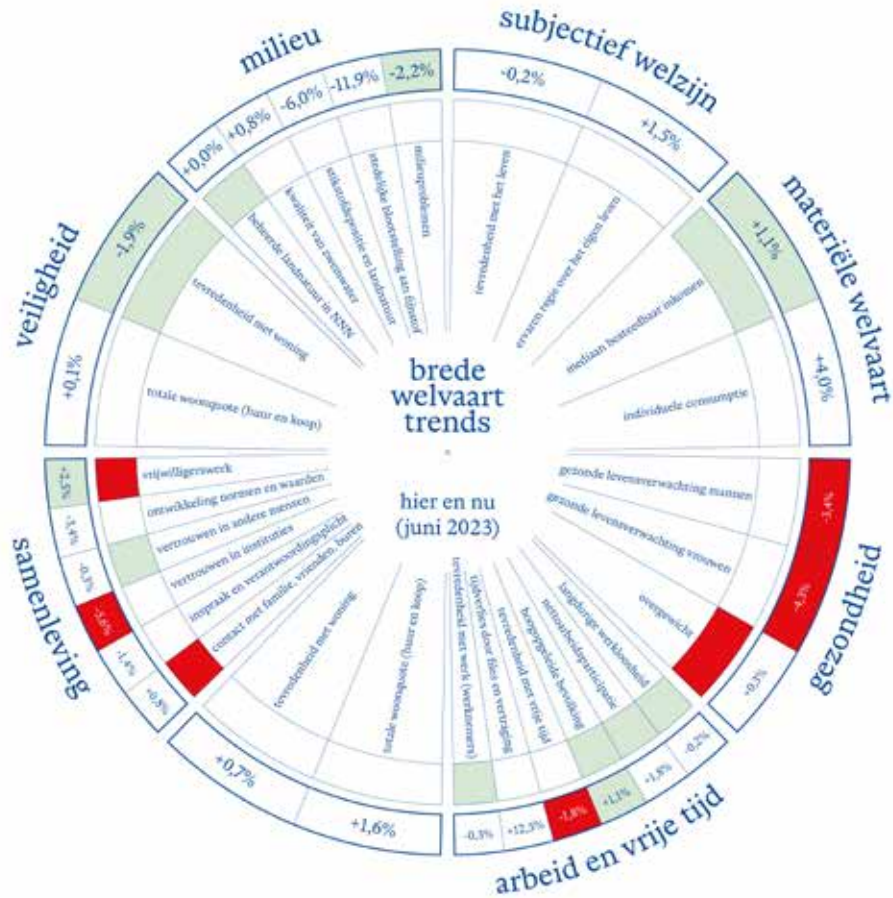
Tijdens de bijeenkomst kwam een reeks van mogelijke vraagstukken rondom de potentie van de binnentuinen aan de orde. Om tegelijkertijd te versnellen en toch de complexiteit van de opgave in de vingers te krijgen/ recht te doen ontstond het inzicht om de challenge vorm te geven als een reeks samenhangende challenges: de 'meta challenge'.

De meta challenge bestaat uit 3 challenges aan de hand van 3 concrete locaties, die door de drie woningcorporaties Haag Wonen, Hof Wonen en Staedion worden ingebracht. Daar starten waar de energie zit. Zowel bij betrokken professionals, maar ook bij bewoners.

1. Kansenskaart en groene route ZW

Waar zitten kansen en onbenut potentieel in Den Haag Zuidwest en hoe kan een route op wijkniveau de verbinding en ontmoeting bevorderen? Wat voort soort plekken koppelt deze route aan elkaar? Welke initiatieven voor routes bestaan er al in Zuidwest? Wat voor ingreep in de openbare ruimte vraagt zo'n route en wat kunnen we leren van voorbeelden elders? Drie ontwerpers krijgen ieder één van de locaties toebedeeld. Vertrekkend vanuit die locatie wordt het lokale potentieel geanalyseerd, ondermeer door gesprekken met bewoners. Tegelijkertijd analyseren ze gezamenlijk ook de mogelijkheden op grotere schaal (relevante routes, groene lopers, bestaande initiatieven). Het is een parallel traject van klein naar groot, maar ook van groot naar klein. Tijdens tussenpresentaties worden inzichten, kennis en ervaringen gedeeld en verknoot.

Nieuwe financiële modellen

Conclusie en uitkomsten bijeenkomst 2

2. De Binnentuinen, als drager van de groene hoogwaardige leefbaarheid in ZW

Groene binnentuinen, omliggende bebouwing en voorzieningen: wat is de relatie tussen de binnentuinen en de omliggende bebouwing? Hoe is de relatie van bewoners met de binnentuinen? Welke initiatieven zijn er al, waar zit de energie? Hoe kan de programmering en het gebruik van de binnentuinen de duurzaamheid en sociale samenhang versterken? En hoe wordt de binnentuin (semi openbaar) verbonden met de route (openbare ruimte) en eventuele privé groene ruimtes?

Vanuit de ontwerper uit challenge 1 wordt samen met de co-opdrachtgever een multidisciplinair team samengesteld. De teams werken aan een van de drie locaties, organiseren zelf hun netwerk met bewoners en andere stakeholders daar omheen en werken ieder aan een ruimtelijk en sociaal concept. Ieder team wordt gevraagd dit te doen door middel van een vernieuwend co-creatie proces, waardoor het een proeftuin wordt voor integrale samenwerking tussen bewoners, stakeholders en ontwerpers. Vanuit het Innovatielab wordt gezorgd voor uitwisseling en leer-

momenten tussen drie challenges/teams

3. Beheer en financiering

Onderzoekstraject parallel aan challenge 2. Hoe kan organisatie, financiering en (zelf)beheer de kwaliteit en programmering van de groene binnentuinen langdurig en duurzaam waarborgen? Aan dit vraagstuk werkt één onderzoekende professional (evt. samen met een ontwerper) aan beheer- en financieringsmodellen. Ontwikkeling op basis van uitwisseling en iteratie met de ontwerper/teams van challenge 2.

COLO

FON

Het Innovatielab ZW is een 'network-based' organisatie. We bouwen gezamenlijk een netwerk dat relevant en divers is en dat door kan groeien om de gebiedsontwikkeling in DHZW beter te verbinden met de maatschappelijke opgaven van nu.

Staedion is initiatiefnemer van het Innovatielab ZW en nodigt andere partijen uit aan te sluiten.
Fieke Verschueren

Innovatielab ZW wordt uitgevoerd door Bureau ZWIRT:
Carolien Ligtenberg
Rutger Oolbekkink
+ team

Deelnemende partijen:

Staedion
Hof Wonen
Haag Wonen
Gemeente Den Haag
College van Rijksadviseurs
Participatiekeuken
Middin
Bewoners
Parnassia
Cardia
Saffiergroep
Respect
Heijmans
Zuster Mina - thuiszorg
Centrum Groepswonen
Wijkondernemers
KABK

Ontwerpers:

Falsework
Tabo Goudswaard
Juli Ontwerp
Irene Edzes

Dit boekje is gemaakt door:

Bureau ZWIRT

Fotografie

Isabelle Backer

Ontwerp

Ivo Schmetz

Copyright © November 2023
Amsterdam

Disclaimer

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Dit boekje is uitsluitend bedoeld voor intern gebruik, niet voor verkoop of verdere verspreiding door derden. De samenstellers kunnen op geen enkele manier verantwoordelijkheid nemen voor het beeldrecht / copyright of enkele andere vorm van auteursrecht indien de publicatie voor andere doeleinden wordt gebruikt.

De samenstellers van dit document hebben datgene gedaan wat redelijkerwijs van hen kan worden gevergd om de rechten van de auteursrechthebbenden op de beelden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de de samenstellers van dit boekje wenden. Graag nemen wij dan de juiste bronvermelding over. Uiteraard zullen wij op verzoek zo snel mogelijk informatie en beeldmateriaal verwijderen indien daarvoor gegronde redenen bestaan.

**INNO
VATIE**

LAB

ZW

